

E. T. A. Hoffmann
HUDIČEVI NAPOJI
Zapiski iz zapuščine kapucina brata Medarda

prevedel Štefan Vevar

Predgovor

Prav rad te bom, naklonjeni bralec, popeljal pod temne platanе, kjer sem prvokrat bral nenavadno zgodbo meniha Medarda. Z mano boš sedel na kamnito klopi, napol skrito v dišečem grmičju med cvetočim pisanim cvetjem, in skupaj se bova hrepeneče zazrla v modro pogorje v daljavi, v čudnih oblikah dvigajoče se nad sončno dolino, ki se bo na koncu drevoreda razgrnila pred nama. Ko se boš obrnil, boš samo dvajset metrov za nama zagledal gotsko stavbo s portalom, bogato okrašeno s kipci. Skozi temne veje platan te bodo z jasnimi, živimi očmi pozdravljale podobe svetnikov, figure s svežih fresk, ki se tam košatijo na širokem zidu. Sonce bo v plamenih ožarjalo pogorje, dvignil se bo večerni veter, povsod bo čutiti živahen utrip življenja. Skozi drevesa in grmičje bosta priplavala šepet in šumot čudovitih glasov, ki bodo nekje visoko prehajali v popevanje in zvoke orgel – tako bo pozvanjalo iz daljav. Po potkah med drevesi na vrtu se bodo v široko nabranih oblačilih, z očmi, uprtimi v nebo, molče sprehajali resnobni možje. Morda svetniki s podob, ki bodo oživeli in se spustili z visokih vencev? Obšla te bo skrivnostna groza, ki bo zavela iz prečudnih, na freskah upodobljenih sag in legend, prevzel te bo občutek, da se je vse tisto godilo pred tvojimi očmi, in srčno te bo zamikalo, da bi to verjel. V tem razpoloženju boš bral Medardovo zgodbo in ne dvomim, da boš v nenavadnih videnjih tega meniha videl veliko več kot le svojeglavo igro njegove razvnete domišljije.

Ko ti bodo, naklonjeni bralec, zavrvele pred očmi svete podobe, samostan in menihi, se ti bo gotovo kar samo razodelo, da je čudoviti kraj, kamor sem te odpeljal, vrt kapucinskega samostana v B***.

Ko sem se nekoč nekaj dni mudil v tem samostanu, mi je častivredni prior kot znamenitost pokazal v arhivu hranjene papirje iz zapuščine patra Medarda in zelo težko sem ga potem pripravil do tega, da mi jih je zaupal. Te papirje, je rekel starec, bi bilo pravzaprav treba sežgati. Kar malce v strahu, da boš priorju v tem celo pritrdil, ti dajem, naklonjeni bralec, v roke knjigo, ki sem jo sestavil iz teh papirjev. Če pa jo boš raje, kakor da si Medardov najzvestejši tovariš, skupaj z njim ubral po križnih hodnikih in celicah ter skozi pisan babilon sveta, če boš z njim prestajal vso grozo, strahoto, vse norosti in norčavosti njegovega življenja, se boš bržkone zabaval ob raznolikih podobah *camere obscure*, ki se ti bodo prikazale. Nemalokrat se ti bo, če boš le napel oči, v jasni in zaokroženi podobi pokazalo vse tisto, kar se ti bo sprva zdelo brezoblično. Prepoznal boš skrito kal, ki jo je rodila temna usoda in ki se bohotno razrašča v tisočernih poganjkih, dokler eden od cvetov, ko dozori v plod, ne izsesa vsega soka življenja in ubije kal sámó.

Potem ko sem marljivo prebral papirje kapucina Medarda, s čimer sem se zelo namučil, saj je imel pokojni zelo majhno, neberljivo meniško pisavo, me je obšlo spoznanje, da lahko v tistem, čemur na splošno pravimo sanje in izmišljija, simbolno prepoznamo skrivno nit, ki se vleče skozi naše življenje in ga po svoje vozlja na njegovih razpotjih, da pa kaže vendarle imeti za brezupno izgubljenega vsakogar, ki si domišlja, da je s tem spoznanjem dobil moč, da to nit nasilno pretrga in se spoprime s temno močjo, ki gospoduje nad nami. Morda se ti bo, naklonjeni bralec, godilo kakor meni, in to si iz premnogh razlogov tudi srčno želim.

Prvi del

Prvo poglavje

Leta otroštva in samostansko življenje

Mati mi nikoli ni povedala, kako se je skozi življenje prebiral moj oče; a če si prikličem v spomin vse tisto, kar mi je že v najzgodnejši mladosti pripovedovala o njem, je bil nedvomno nadarjen in življenjsko izkušen mož širokega obzorja. Iz teh pripovedovanj in njenih priložnostnih besed o nekdanjem življenju, ki sem jih razumel šele pozneje, sem razbral, da sta iz udobnega življenja, ki sta ga živel v pisanem obilju, zdrsnila v najhujšo, najbridkejšo revščino in da je očeta satan zapeljal k zavrženemu dejanju, da je storil smrtni greh, za katerega se je – ko ga je v poznih letih razsvetlila božja milost – hotel spokoriti z romanjem k Sveti Lipi v daljni, mrzli Prusiji. Na težavnem romanju v tiste kraje je mati po več letih zakona začutila, da ta ne bo ostal neploden, kakor se je bal oče, ki se je zdaj tega kljub siromaštvu zelo razveselil, saj se je s tem izpolnilo videnje, v katerem mu je sveti Bernard zagotovil, da bo z rojstvom sina deležen tolažbe in mu bodo odpuščeni grehi. Pri Sveti Lipi je oče zbolel, in kolikor bolj se je kljub oslabelosti oklepal predpisanih težavnih duhovnih vaj, toliko bolj se je v njem razraščala bolezen. Umrl je spokorjen in potolažen, tisti trenutek, ko sem se rodil jaz. S prvo zavestjo se mi jasnijo pred očmi ljubke podobe samostana in čudovite cerkve pri Sveti Lipi. Še vedno me obdaja šumenje temnega gozda, dehtenje bohotno poganjajočih trav, pisanih rož, ki so bile moja zibelka. Nobena strupena žival, nobena škodljiva žuželka ne gnezdi v tem svetišču blagoslovljene; ne brenčanje muhe ne skrčeta nje škrčatov ne moti svete tišine, v kateri se oglašajo samo pobožni spevi duhovnikov, ki se skupaj z romarji pomikajo v dolgih procesijah in vihtijo zlate kadilnice, iz katerih se sukljajo vonjave kadila. Še vedno vidim sredi cerkve s srebrom prevlečeno deblo lipe, na

katero so angeli spustili čudodelno podobo svete Device. Še zmeraj se mi s sten in stropa v cerkvi smehljajo pisane podobe angelov in svetnikov! Materino pripovedovanje o čudovitem samostanu, kjer ji je najgloblje bolečine lajšala milosti polna tolažba, se mi je tako zasidrilo v srce, da se mi zdi, da sem vse sam videl, sam doživel, čeprav je nemogoče, da bi moj spomin segel tako daleč nazaj, saj je mati po poldrugem letu zapustila posvečeni kraj. Še vedno se mi namreč zdi, da sem nekoč v prazni cerkvi na lastne oči videl čudno resnobnega moža, ki ni bil nihče drug kot tuj slikar, čigar govornice ni menda nihče razumel. Prikazal se je davno tega, ko so zidali cerkev, in potem z izurjeno roko v najkrajšem času imenitno poslikal vso cerkveno ladjo, brž ko je opravil, pa je spet vzel pot pod noge. In v spominu imam starega, čudno oblečenega romarja z dolgo sivo brado, ki me je pogosto nosil okrog, v gozdu iskal raznolike pisane mahove in kamne in se igral z mano, čeprav menim, da se mi je njegova podoba samo iz materinih besed tako živo prelila v zavest. Nekoč je pripeljal s sabo prelepega tujega dečka mojih let. Sedela sva v travi in se objemala in ljubkovala, podaril sem mu vse svoje pisane kamne, on pa je znal iz njih na tleh narediti raznolike oblike, ki so se naposled zmeraj povezale v obliko križa. Mati je sedela na kamniti klopi ob naju, starec pa je stoječ za njo z nežno resnobo opazoval najino otroško igro. Tedaj se je iz grmovja prikazalo nekaj mladih fantov, ki so si, če bi sodili po njihovi obleki in njihovem vedênju, prišli k Sveti Lipi samo napast radovednost. Eden od njih nam je, ko nas je zagledal, v smehu zaklical: »Glejte no: sveta družina, nekaj kot nalašč za mojo mapo!« In je kratko malo vzel papir in svinčnik in se pripravil, da bi nas narisal. Tedaj pa je stari romar dvignil glavo in ga jezno okrcal: »Klavrni porogljivec, rad bi bil umetnik, pa ni v tvojem srcu nikoli gorel plamen vere in ljubezni; tvoja dela bodo ostala mrtva in suha, kakor si sam, in zavržen boš obupaval v gluhi pustoti in hiral v svoji mizeriji.« Fantje so se po-

parjeni pobrali. Stari romar pa je rekel moji materi: »Danes sem k vam pripeljal čudovitega otroka, da bi v vašem sinu zanetil iskro ljubezni, vendar ga moram spet odpeljati in nikoli več ga ne boste videli in tudi mene ne. Vaš sin je bogato nadarjen za marsikaj, vendar v njem kipi in se mu po krvi pretaka očetov greh; vseeno pa se lahko prelevi v vrlega bojevnika za vero, če ga boste usmerili na pot duhovnika!« Mati je potem nenehno ponavljala, kako globok, nezbrisen vtis so nanjo naredile romarjeve besede. Vseeno pa je sklenila, da mojim nagnjenjem ne bo delala sile, temveč bo mirno počakala, kaj mi bo namenila usoda, kam me bo napotila, saj si zame ni mogla zamisliti druge, boljše vzgoje od tiste, ki mi jo je lahko dala sama. Spomini, ki jih zajemam iz lastne jasne izkušnje, se začenjajo v času, ko je mati na poti domov prišla v cistercijanski samostan redovnic, kjer jo je prijazno sprejela knežja opatinja, ki je poznala mojega očeta. Za čas med prigodo s starim romarjem, ki sem jo ohranil v zavesti in jo je mati samo dopolnila z besedami slikarja in romarja, ter trenutkom, ko me je mati prvikrat privedla k opatinji, zeva v moji zavesti popolna vrzel: o njem mi ni ostal niti najbolj zabrisan spomin. Pred oči si znova stopim šele v trenutku, ko mi skuša mati čim lepše popraviti in urediti obleko. V mestu je kupila nove trakce, mi postrigla razmršeno grivo, me prizadevno osnažila in mi zabičala, naj se pred gospo opatinjo na moč pobožno in spodobno vedem. Naposled me je po širokem kamnitem stopnišču za roko odvedla v visoko obokano, s svetimi podobami ozaljšano sobo, kjer sva našla opatinjo. Bila je visoka, izklesano lepa žena, ki ji je redovna obleka dajala spoštovanje zbudujoče dostojanstvo. Z resnobnim, prodornim pogledom se je zazrla vame in vprašala: »Je to vaš sin?« Njen glas, vsa njena pojava, vse tuje okolje, visoki prostor, slike na stenah, vse to me je navdalo z občutki globoke groze in grenko sem zajokal. Kneginja me je zdaj prijazneje, dobrohotneje pogledala in rekla: »Kaj ti je, mali, se me bojiš? Kako je ime vašemu

sinu, draga gospa?« – »Franz,« je odgovorila mati, kneginja pa je ob tem na moč otožno vzkliknila: »Frančišek!«, me vzdignila in močno stisnila k sebi. Tedaj sem kriknil od bolečine, ki sem jo začutil na vratu, kneginja me je prestrašeno izpustila, mati pa je priskočila in me, prestrašena zaradi mojega vedênja, hotela takoj odpeljati stran. A ji kneginja tega ni dopustila. Pokazalo se je, da me je ranil diamantni križec, ki ga je kneginja nosila na prsih; ko me je krepko stiskala k sebi, me je tako popraskal po vratu, da je tam nastala rdeča in krvava podplutba. »Ubogi Franz,« je rekla kneginja, »ranila sem te, ampak nekoč bova še dobra prijatelja.« Ena od sester je prinesla slaščic in sladkega vina in malce opogumljen se zdaj nisem pustil prositi, temveč sem se pridno sladkal s slaščicami, ki mi jih je zala sestra, ki se je medtem usedla in me vzela v naročje, sama nosila v usta. Ko sem poskusil nekaj kapljic dotlej čisto neznane pijače, se mi je prebudila živahna narava, posebna radoživost, ki sem jo po materinem pričevanju premogel vse od svoje najzgodnejše mladosti. Smejal sem se in v največje zadovoljstvo opatinje in sestre, ki je ostala v sobi, besedičil o vsem mogočem. Še vedno si ne znam razložiti, zakaj me je mati spodbudila, naj kneginji pripovedujem o lepih sijajnih stvareh svojega rojstnega kraja, in res sem gospe, kakor da me je navdihnila višja sila, tako živo popisal imenitne slikarije neznanega tujega slikarja, kakor da so se mi zapisale v dno duše. Pri tem sem se ves zamaknil v čudovite zgodbe svetnikov, kakor da že poznam vse cerkvene spise in so mi blizu. Kneginja in celo mati sta me osuplo gledali, in kolikor dlje sem govoril, toliko bolj me je gnal zanos. Ko me je kneginja naposled vprašala: »Povej mi, dragi otrok, od kod vse to veš?«, sem brez premisleka odgovoril, da mi je vse slike v cerkvi opisal čudoviti lepi deček, ki ga je nekoč pripeljal s sabo tuj romar, in ne le to, da mi je s pisanimi kamni tudi sam naslikal marsikatero podobo in mi razložil, kaj pomeni, pripovedoval pa mi je še veliko drugih svetih zgodb.

Zazvonilo je k večernicam, sestra mi je dala nekaj slaščic v vrečko in mi jo dala za popotnico in jaz sem jo vesel spravil. Opatinja je vstala in rekla materi: »Vašega sina vidim kot svojega gojenca, draga gospa, in bom odslej skrbela zanj.« Mati od ganjenosti ni mogla do besede, oblile so jo vroče solze in poljubljala je kneginji roke. Že sva hotela oditi skozi vrata, ko je ta prišla za nama, me še enkrat dvignila, skrbno odmaknila križ, me stisnila k sebi in oblita s solzami, ki so mi vroče kapljale na čelo, vzkliknila: »Frančišek! Ostani dober in pobožen!« Besede so me globoko ganile, in ne da bi vedel, zakaj, sem tudi sam zajokal.

Ob podpori opatinje je skromno gospodinjstvo matere, ki je bivala na majhni pristavi nedaleč od samostana, kmalu bolje uspevalo. Stiske je bilo konec, odtlej sem lepše oblečen hodil naokoli in bil povrh deležen pouka župnika, ki sem mu, kadar je maševal v samostanski cerkvi, služil kot ministrant.

Kako se mi še vedno kot blažene sanje porajajo spomini na ta srečni čas mladosti! Ah, neizmerno daleč za mano je domači kraj, ta daljna sijajna dežela, kjer sta se družili radost in neskaljena vedrina prostodušne otroške narave, in ko gledam nazaj, zija pred mano prepad, ki me je za večno ločil od nje. Na krilih hrepenenja si vse bolj želim prepoznati ljuba dekleta, ki jih vidim tam pohajati v škrlatnem lesketu jutranje zarje, zdi se mi, da slišim njihove ljubke glasove. Oh! Mar obstaja prepad, prek katerega se ljubezen ne bi mogla zavihetati s svojimi mogočnimi krili? Kaj ji moreta prostor in čas! Mar ne živi v misli in mar misel pozna mero!? A nekje v meni se rojevajo temačne sence, vse bolj se množijo in pritiskajo name, vse tesneje me oklepajo, mi zastirajo razgled in se s tegobami sedanjosti polaščajo mojega duha, tako da se mi celó hrepenenje, ki me je navdajalo z brezdanjimi mukami slasti, zdaj sprevrča v strašno, ubijajočo bolečino.

Župnik je bil posebljena dobrota, večje je brzdal mojega živahnega duha, pouk pa tako prikrojil mojemu temperamentu, da mi je bil v veselje in sem naglo napredoval. Mater sem ljubil z vsem srcem, kneginjo pa sem častil kot svetnico in zame je bil praznik, kadar sem jo smel videti. Zmeraj sem se pripravljaj, da bi se z novo pridobljenim znanjem v najlepši luči postavil pred njo, a ko je prišla, ko me je prijazno ogovorila, skoraj nisem spravlil besede iz ust, samo gledal sem jo in samo poslušal. Vse njene besede so se mi globoko zapisale v dušo, še za ves dan, in ko sem jih na glas ponavljal, me je obšlo nenavadno slovesno razpoloženje, njena podoba pa me je spremljala še na sprehodih po okolici. Kako nepopisni občutki so me obhajali, ko sem pri glavnem oltarju vihtel kadilnico, s kora so se zlivali zvoki orgel in narasli v bučno povodenj, ki me je vlekla vase – in v hvalnici sem prepoznal njen glas, ki je kot sijoč žarek padal name in mi napolnjeval dušo s slutnjo najvišjega, najsvetejšega. Najsijajnejši dan, ki sem se ga dolge tedne veselil in nanj sploh nisem pomislil brez notranjega zanosa, je bil praznik svetega Bernarda, ki so ga v samostanu, ker je bil svetnik zavetnik cistercijancev, najslavesneje počastili z velikim odpustkom. Že dan poprej so se iz sosednjega mesta in iz okoliških krajev zgrnile množice in se utaborile na velikem cvetočem travniku, ki je obdajal samostan, ves dan in vso noč se ni polegel vesel direndaj. Ne spominjam se, da bi v tem najlepšem letnem času (dan svetega Bernarda je v avgustu) kdaj vreme pokvarilo praznovanje. V pisanem vrvežu je bilo tu videti romarje, ki so prepevali hvalnice, tam kmečke fante, ki so skupaj z lepo opravljenimi dekleti pohajkovali naokrog, duhovnike, ki so v pobožni zamaknjenosti s ponižno sklenjenimi dlanmi zrl v nebo, v travo zleknjene meščanske družine, ki so odvijale okusnih jedi zvrhane košare in pridno obedovale. Veselo petje, pobožne pesmi, goreči vzdih spokornikov, radoživi smeh, jadikovanje, vriskanje, vzkliki veselja, šale, molitve so kot čudovita, oglušujoča glasba pre-

plavljali okolico! A ko se je oglasil samostanski zvon, se je trušč nenadoma polegel in vsi so se – do koder je seglo oko – stisnjeni v goste vrste spustili na kolena in potem je le še zamolkla molitev trgala sveto tišino. Ko je zvon še zadnjič odbil in je zvonjenje izzvenelo, se je pisana množica spet razlila po trati in znova se je razlegel veseli, za nekaj minut pretrgani trušč. Na dan svetega Bernarda je v samostanski cerkvi slovesno maševal sam škof, ki je imel sedež v sosednjem mestu, pri maši mu je ministrirala nižja samostanska duhovščina, na tribuni, ki so jo postavili ob glavnem oltarju in jo okrasili z bogatimi redkimi tapiserijami, pa je muzicirala njegova kapela. Še vedno se v meni oglašajo občutki, ki so mi tedaj preplavljali dušo, in prav radi se mladostno razgorijo, brž ko se zamaknem v blaženi čas, ki je tako hitro minil. Živo se spominjam glorijske, ki so jo večkrat izvedli, ker je bila opatinji prav ta skladba med vsemi najbolj pri srcu. Ko je poprijel škof in so v odzven zadoneli mogočni glasovi zbora: *Gloria in excelsis Deo!* – ali mar ni bilo, kakor da se je nad glavnim oltarjem pretrgalo veličastje oblakov, da so kot po božjem čudežu zasijali in oživali kerubi in serafi, naslikani na njem, zganili svoja močna krila in zaplavali k podnožju in na vrh oltarja ter s pesmijo in čudovitim brenkanjem po strunah slavili Boga! Med vzneseno pobožnostjo sem potonil v tuhtajočo zamaknjenost, ki me je skozi bleščeče oblake ponesla v znano domačo deželo, kjer so se v dišečem gozdu oglašali prikupni angelski glasovi, čudežni deček pa mi je med grmi visokih lilij prišel naproti in me z nasmehom vprašal: »Kje si bil tako dolgo, Frančišek? Veliko lepih pisanih rož imam in vse ti podarim, če boš ostal pri meni in me boš za vedno imel rad.«

Po slovesni maši so nune priredile slavnostno procesijo po samostanskih hodnikih in cerkvi, na čelu z opatinjo, ki je okrašena z mitro nosila srebrno pastirsko palico. Kakšna svetost, kakšno dostojanstvo, kako nadzemljaska veličina je žarela iz slednjega pogleda imenitne gospe,

vodila sleherni njen gib! Bilo je, kakor da sama zmagovita cerkev v njej obljublja svojemu pobožnemu, vernemu ljudstvu milost in blagoslov. Ko me je imenitnica po naključju oplazila s pogledom, sem se hotel pred njo vreči v prah. Po končani službi božji so v veliki samostanski dvorani pogostili duhovščino in škofovo kapelo. Obeda se je udeležilo tudi več prijateljev samostana, somašnikov, trgovcev iz mesta, sam pa sem smel biti navzoč, ker sem se prikupil škofovemu kapelniku, ki me je rad videl v svoji bližini. Če se je moja notranjost, prežarjena s sveto pobožnostjo, sprva vsa zamaknila v onstranstvo, me je zdaj posrkalo radoživo življenje in me zasulo s svojimi pisanimi podobami. Med glasnim smehom so gostje razdirali pisane šale in norčije, nizali zabavne zgodbe in pridno praznili steklenice, vse dokler ni napočil večer in so vozovi pripravljene čakali na odhod.

Šestnajst let mi je bilo, ko mi je župnik povedal, da sem zdaj dovolj podkovan, da se bom lahko v semenišču v sosednjem mestu lotil študija višje teologije. Srčno sem se namreč ogrel za duhovniški stan in s tem neizmerno osrečil mater, ki je v tem videla svojevrstno razlago skrivnostnih namigov neznanega romarja, navezujočih se na nenavadno, meni neznano očetovo videnje in njihovo uresničenje. S svojo odločitvijo se bom, je verjela, spokoril za očetovo dušo in jo rešil muk večnega prekletstva. Tudi kneginja, ki sem jo zdaj videval samo v sprejemnici, je z vsem srcem odobravalala mojo odločitev in ponovila obljubo, da mi bo, dokler ne dosežem duhovniških časti, pomagala z vsem potrebnim. Čeprav je bilo mesto tako blizu, da je bilo od samostana lepo videti mestno trdnjavo in so se vsaj malo okretni pešci od tam pogosto odpravljali na sprehod v prikupno in prijazno okolico samostana, sem se zelo težko ločil od svoje dobre matere, od sijajne gospe, ki sem jo neizmerno občudoval, in od svojega dobrega učitelja. Izkušnja kaže, da ni bolečina ob slovesu nič drugačna, če se človek le za ped oddalji od kroga svojih ljubih ali pa mora neskončne milje daleč. Kneginja je bila po svoje

ganjena, glas se ji je tresel od otožnosti, ko mi je v spodbudo izrekala svoje maziljene besede. Podarila mi je prikupen rožni venec in majhen molitvenik z lično naslikanimi podobami. Izročila mi je še svoje priporočilo za priorja kapucinskega samostana v mestu, ki naj bi ga po njenem nasvetu tam nemudoma obiskal, saj mi bo pri vsem vneto stal ob strani z nasveti in dejanji.

Težko bi našli prikupnejši okoliš od kraja, na katerem tik pred mestom stoji kapucinski samostan. Čudovit samostanski vrt s pogledom na gore je v mojih očeh, ko sem se sprehajal po dolgih drevedih in se zdaj ustavil pri tej in zdaj pri oni gručki bohotnih dreves, zmeraj znova zasijal v novi lepoti. Prav na tem vrtu sem srečal priorja Leonarda, ko sem prvikrat obiskal samostan, da bi oddal opatinjino priporočilo. Prior, že po naravi prijazen moški, se je, ko je pismo prebral, še bolj omehčal in mi vedel toliko privlačnega povedati o imenitni ženski, ki jo je že v zgodnjih letih srečal v Rimu, da me je nemudoma vsega pridobil. Obkrožali so ga redovni bratje in kmalu so se mi razjasnili odnosi med priorjem in menihi, ves samostanski red in življenjski slog. Mir in vedrina duha, ki ju je jasno izžarevala priorjeva zunanost, sta prehajala na vse njegove brate. Nikjer ni bilo opaziti niti sence zlovoljnosti ali namrgodene, duha razjedajoče zaprtosti, ki jo je včasih videti na obrazih menihov. Kljub strogim redovnim pravilom so duhovne vaje priorja Leonarda izhajale bolj iz gorečnosti v nebo zazrtega duha kot pa iz asketske pokore zaradi greha, oprtanega človeški naravi, za tako razumevanje pobožnosti pa je znal pridobiti tudi brate, tako da je vse, kar so morali opraviti, da zadostijo pravilom, prežemala vedrina in lagodje, s katerima so se iz zemeljske utesnjenosti dvigovali v sfere resnično osmišljenega življenja. Prior Leonard je znal tudi spretno vzdrževati povezanost z zunanjim svetom in to je bratom zelo dobro delo. Spričo obilnih darov, ki so jih z vseh vetrov prinašali v ugledni in spoštovani samostan, so lahko na izbrane dni počastili prijatelje in zaščitnike

samostana v samostanski jedilnici. Za take priložnosti so sredi sobane pogrnili dolgo mizo, na čelu katere je ob gostih sedel prior Leonard. Bratje so sedeli ob svoji dolgi, ob steni stoječi mizi in si, kakor je bilo predpisano, stregli v vsakdanji posodi, medtem ko sta se na gostiteljskem omizju šopirila steklo in porcelan. Samostanski kuhar je znal odlično pripravljati slastne postne jedi, ki so gostom na moč teknile. Gostje so poskrbeli za vino in tako so bila obedovanja v kapucinskem samostanu prijazna, prijetna srečanja posvetnega z duhovnim in so oplajala in lepšala življenje na obeh straneh. Ko so namreč ujetniki posvetnega vrveža malce izstopili iz svojega življenja in se znašli sredi zidov, med katerimi je bilo vse v znamenju od njihovega pehanja tako drugačnega življenja, so si morali, spodbujeni z marsikatero iskro, ki jim je posvetila v dušo, priznati, da je mogoče mir in srečo najti tudi na drugih poteh, ne le na tisti, ki so jo ubrali sami, še več, da lahko duh, če se visoko vzpne nad zemeljstvo, že na zemlji prikljče v človeško življenje nekaj višjega. Menihi so po drugi strani pridobili več življenjske strpnosti in modrosti, saj so jih spoznanja, ki so jih vpijali iz pisanega posvetnega življenja, spodbujala k raznolikim razmišljanjem. Ne da bi zemeljskemu pripisovali napačno vrednost, so drugačnemu, iz človekovih notranjih potreb izhajajočemu življenjskemu slogu priznavali nujnost takega lomljenja žarkov duhovnega načela, da življenje v skladu z njim ne bi izgubilo leska in barv. Prior Leonard je od nekdaj vse prekašal s svojo duhovno in znanstveno omiko. Ne le da je na splošno veljal za odlično podkovanega teologa, da se je z lahkoto spuščal v brezna najtežjih vprašanj in so pri njem pogosto iskali nasvet in poduk tudi profesorji v seminarju, bil je tudi zelo izobražen v posvetnih vprašanjih, veliko bolj, kakor bi to lahko pripisali samostanskemu duhovniku. Vešče in elegantno je govoril italijansko in francosko, zaradi posebne omikanosti pa so mu v mlajših letih kdaj pa kdaj naložili tudi pomembne naloge. V času, ko sem ga spoznal, je bil

že visoko v letih, o čemer so pričali njegovi sivi lasje, vendar mu je v očeh še vedno gorel mladostni ogenj; prijazni nasmešek, ki mu je lebdel na ustih, pa je še bolj poudarjal njegovo notranjo vedrino in duševni mir. Ista blagost, ki je zaljšala njegove besede, je prevevala tudi njegove kretnje in celo betežna redovniška noša se je čudovito prilegala njegovemu postavnemu telesu. Med brati ni bilo nikogar, ki ga ne bi v samostan pripeljala lastna svobodna izbira ali celo iz notranjega duhovnega občutja porojena potreba; a tudi nesrečnika, ki bi v samostanu iskal pristan, da se ne bi pogubil, bi znal Leonard kmalu potolažiti. Pokora, ki bi mu jo naložil, bi bila kratek prehod v dušni mir in prebežnik, čeprav živeč v svetu, se kmalu ne bi več menil za prazne stvari, temveč bi se, spravljen s sabo, dvignil nad tostranske vsakdanjosti. Teh nenavadnih nazorov o samostanskem življenju se je Leonard navzel v Italiji, kjer je vladalo radoživejše religiozno obredje, povezano s strpnejšimi pogledi kot v katoliški Nemčiji. Tako kot so se namreč pri gradnji cerkva tam še ohranile antične oblike, je v mistično temo krščanstva še vedno vdiralo nekaj žarkov iz svetlih, poživljajočih časov starega veka ter jo razsvetljevalo s čudovitim leskom, kakršen je sicer oblival bogove in junake.

Leonard me je vzljubil, poučeval me je italijansko in francosko, navduševale so me raznolike knjige, ki mi jih je posojal, in pogovori z njim, ki so mi samosvoje oblikovali duha. Skoraj ves čas, ki mi je ostajal od študija v semenišču, sem preživljal v kapucinskem samostanu in začutil sem, da se me polašča vse močnejše nagnjenje, da bi si nadel redovno obleko. Željo sem razkril priorju, ta pa mi je, ne da bi me hotel odvrniti od tega, svetoval, naj vsaj še nekaj let počakam in se v tem času še malo razgledam po svetu. Čeprav mi ni manjkalo znanstev, saj sem veliko stikov navezal zlasti prek škofovega kapelnika, ki me je poučeval o glasbi, sem vendarle v vsaki družbi, še zlasti ženski, čutil neprijetno zadrego, in prav zaradi tega

in kajpak svojega nagnjenja h kontemplativnemu življenju sem se čutil še močneje notranje poklicanega za samostan.

Nekoč mi je prior pripovedoval o vseh mogočih posebnostih povesnega življenja; segel je vse do najbolj kočljive snovi, a se je je znal dotakniti s privajeno lahkotnostjo in izrazno milino, se ogniti vsemu, tudi najmanj spotakljivemu, in vedno zadeti žebljico na glavico. Nazadnje me je prijel za roko, mi strogo pogledal v oči in vprašal, ali sem še nedolžen. Začutil sem, da sem zardel, kajti ob Leonardovem kočljivem vprašanju mi je v živih barvah stopila pred oči podoba, ki se mi je tako dolgo izmikala. Kapelnik je imel sestro, ki sicer ni bila najlepše dekle, a je bila, na vrhuncu svoje mladosti, vendarle zelo mična. Odlikovala jo je zlita, skladno oblikovana postava; imela je najlepše roke, po polti in obliki najlepše prsi daleč naokoli. Neko jutro, ko sem prišel k pouku h kapelniku, sem sestro presenetil v prosojni jutranjki, s skoraj povsem razgaljenimi prsmi; naglo se je sicer z nečim ogrnila, toda moje željne oči so že ujele preveč, nisem mogel izustiti niti besede, viharo so me preplavili dotlej neznani občutki, kri mi je zaplala po žilah, srce pa mi je glasno razbijalo. V prsih me je krčevito stiskalo, kakor da jih bo vsak hip razneslo, naposled pa sem le tiho in globoko vzdihnil ter zadihal. Ko je dekle potem povsem sproščeno pristopila k meni, me prijela za roko in vprašala, kaj mi je, me je s tem spet dodobra izzirila, tedaj pa je v sobo stopil mojster in me rešil muk. Še nikoli nisem igral tako kosmatih akordov, še nikoli tako fušal pri petju kot takrat. Bil sem dovolj pobožen, da sem vse skupaj imel za hudobno zapeljevanje hudiča, in kmalu sem srečno verjel, da sem z urjenjem v askezi, ki sem si ga naložil, premagal zlega hudobca. Ob kočljivem priorjevem vprašanju pa sem na lepem znova zagledal pred sabo kapelnikovo sestro z razgaljenimi prsmi, začutil sem topli piš njene sape, stisk njene roke in zlagoma se me je vsega polastil strah. Leonard se mi je z ironičnim nasmeškom zazrl v oči, da sem se kar

stresel. Nisem prenesel njegovega pogleda, povetil sem oči, prior pa me je na lepem potrepil po žarečih licih in rekel: »Vidim, sin, da si me razumel in da te čaka še veliko dobrega, Gospod naj te obvaruje pred skušnjavami sveta; užitki, ki ti jih ponuja svet, niso trajne narave, nad njimi visi, lahko rečemo, prekletstvo, saj se v nepopisnem gnusu, popolni mlačnosti in otopelosti, ki ju porajajo, razkraja človekovo višje duhovno načelo.« Naj sem si še tako prizadeval pozabiti na priorjevo vprašanje in na podobo, ki jo je priklicalo, mi to vendarle ni docela uspelo, in če sem se prej še zmogetol tako zbrati, da mi ob dekletu ni bilo nerodno, sem se odtlej bolj ogibal njenega pogleda, saj me je že ob misli nanjo obšla tesnoba, notranji nemir, ki sem se ga toliko bolj bal, ker je v meni dramil neznanu čudovito hrepenenje in z njim poželenje, ki je očitno bilo grešno. Kočljivo stanje se je razrešilo nekega večera. Kapelnik me je kakor že večkrat povabil na glasbeno prireditev. Poleg njegove sestre so bile navzoče tudi druge ženske, to pa mi je nakopalo še večjo zadrego, saj mi je že ob pogledu nanjo jemalo sapo. Bila je zelo prikupno oblečena, zdela se mi je lepša kot kdaj prej, bilo je, kakor da me k njej vleče nevidna, neustavljiva sila, in tako sem se, ne da bi sploh vedel, kako, vse bolj vrtel okoli nje, željno prestrezal vsak njen pogled in vsako besedo ter se včasih tako stisnil k njej, da sem na boku začutil vsaj njeno obleko, to pa me je napolnilo z globoko, dotlej neznanu slastjo. Ona je to očitno opazila in ji je godilo. Včasih me je zamikalo, da bi jo v blazni ljubezenski vročici povlekel k sebi in jo goreče objel. Dolgo je sedela pri klavirju, naposled pa je vstala in spustila na stol eno od svojih rokavic; pobral sem jo in si jo obnorjen pritisnil na usta. To je videla ena od žensk, stopila h kapelnikovi sestri in ji nekaj šepnila na uho. Obe sta me pogledali in se posmehljivo zahahljali. Bil sem poparjen, kot na tleh, ledeno me je spreletelo po vsem telesu in brezglavo sem se pobral od tam ter se vrnil v kolegij – v svojo celico. V črnem obupu sem se vrgel na tla,

iz oči so mi vrele vroče solze, preklinjal, preklel sem dekle in samega sebe, pa molil in se vmes smejal kot norec. Slišal sem trumo glasov, ki me je zasmehovala in se mi rogala. Hotel sem se že vreči skozi okno, a so me zadržale rešetke, v resnici sem se povsem zlomil. Šele ko se je zasvitalo, sem se malo pomiril, a sem se zatrdno odločil, da ji nikoli več ne bom stopil pred oči, da se bom sploh docela odrekel svetu. Jasneje kot kdaj sem videl pred seboj svoje meniško poslanstvo, od katerega me ne bo mogla odvrniti nobena skušnjava več. Brž ko sem se lahko odtrgal od vsakdanjega študija, sem pohitel k priorju v kapucinski samostan in mu povedal, da sem se odločil stopiti v noviciat in da sem o tem že obvestil svojo mater in kneginjo. Leonard se je čudil moji nenadni vnemi in skušal, ne da bi silil vame, po tej in oni poti izvedeti, kaj me je pripravilo do tega, da se mi je naenkrat tako mudilo s posvetitvijo v samostansko življenje, saj je slutil, da me je k temu spodbudilo posebno doživetje. Globoko sramovanje, ki ga nisem mogel premagati, pa mi ni dalo, da bi mu povedal resnico. Zato sem mu v ognju vdanosti, ki je še vedno gorel v meni, pripovedoval o čudovitih pripetljajih v svoji mladosti, ki so vsi kazali na mojo poklicanost za samostansko življenje. Leonard me je mirno poslušal, vendar mojim videnjem, ne da bi sicer podvomil o njih, ni pripisal večjega pomena, rekel je le, da vse to še ne pove veliko o pristnosti mojega božjega klica, saj je ta včasih velika iluzija. Leonard tudi sicer ni rad govoril o videnjih svetnikov, še manj o čudežih prvih oznanjevalcev krščanstva, in kdaj pa kdaj me je, kadar sem to opazil, celo obšla skušnjava, da bi ga imel za prikritega dvomljivca. Ob neki priložnosti sem se vendarle opogumil. Da bi ga primoral, da se izreče o tem, sem napeljal pogovor na zaničevalce katoliške vere in se zlasti porogal tistim, ki v otročjem napuhu kot s praznoverjem opravijo z vsem nadčutnim. Leonard se je blago nasmehnil. »Sin moj, nevera je najhujše praznoverje,« je rekel, a hkrati že zasukal pomenek na meni tuje, nepomembne reči.

Šele pozneje sem smel vstopiti v njegove sijajne misli o mističnih razsežnostih naše vere, ki nosi v sebi skrivnostno vez našega duhovnega počela z višjimi bitji, in si moral kajpak priznati, da Leonard upravičeno hrani razodetje o vsem sublimnem, ki se napaja iz najglobljeja v njem, za visoko posvečenje svojih učencev.

Mati mi je pisala, da je dolgo slutila, da me posvetni stan ne bo zadovoljil in bom izbral samostansko življenje. Na dan svetega Medarda se ji je prikazal stari romar iz Svete Lipe in me, oblečenega v redovno oblačilo kapucinov, držal za roko. Tudi kneginja je soglašala z mojimi nameni. Obe sem še enkrat obiskal, preden so mi naredili redovno oblačilo, to pa se je zgodilo zelo zgodaj, saj so mi spričo moje vroče želje spregledali polovico noviciata. Spodbujen z materinim videnjem, sem si nadel samostansko ime Medard.

Medsebojni odnosi bratov, notranja organizacija duhovnih vaj in vsega življenja v samostanu, vse to mi je zdaj od blizu stopalo pred oči, ne da bi bilo kaj drugačno od predstave, ki sem jo o vsem imel še zunaj zidov. Spokojni mir, ki je vladal vsekdar in vsepovsod, mi je napolnjeval dušo z nebeško spokojnostjo, kakršna me je v zgodnjih letih mojega otroštva, podobna blaženim sanjam, oblivala v samostanu Svete Lipe. Med slovesnim dejanjem svojega posvečenja sem med gledalci opazil kapelnikovo sestro; bila je otožna in zazdelo se mi je, da vidim solze v njenih očeh. Toda čas skušnjav je minil in morda mi je malopriden ponos ob lahko izbojevani zmagi na lica priklical nasmeh, ki ga je opazil ob meni stopajoči brat Ciril. »Česa si pa tako vesel, brat moj?« je vprašal. »Le kako ne bi bil vesel, ko pa sem se odpovedal ničvrednemu svetu in njegovi klavni navlaki!« sem odgovoril, a mi je v trenutku, ko sem to izrekel, nekaj čudnega leglo na dušo in me kaznovalo za laž. A to je bil očitno zadnji preblisk zemeljske samopašnosti, po katerem je nastopila velika spokojnost duha. Ko me le ne bi bila nikoli zapustila! A kaj, ko

je tudi moč hudobca brezmejna! Kdo bi zaupal moči svojega orožja, kdo svoji budnosti, ko ga zalezujejo sile podzemlja!

Bil sem že pet let v samostanu, ko mi je brat Ciril, ki se je postaral in oslabil, po priorjevih napotkih predal nadzorstvo nad samostanskim relikviarijem. V njem so bile raznolike kosti svetnikov, iveri iz Odrešenikovega križa in druge svetinje, hranjene v čistih steklenih posodah in ob praznikih postavljene na ogled ljudem v njihovo duhovno rast. Brat Ciril me je seznanil z vsakim primerkom posebej, tudi z listinami, ki so pričale o njihovi pristnosti, in o čudežih, ki so jih svetniki storili. Glede duhovne omike je bil Ciril priorjeva desna roka, zato si še malo nisem pomišljal izreči tistega, kar mi je samo od sebe privrelo iz duše. »So mar vse te stvari, dragi brat Ciril,« sem rekel, »zares in v resnici to, za kar jih imamo? Mar ni morda sleparska lakomnost tudi mednje podtaknila marsikaj, kar zdaj velja za pristno relikvijo tega ali onega svetnika? Medtem ko si ta ali oni samostan lasti kar celoten križ našega Odrešenika, je po drugih najti toliko iveri tega križa, da bi lahko, kakor se je – seveda pregrešno – posmehnili nekdo med nami, vse leto kurili z njimi.« – »Teh stvari se pravzaprav ne spodobi raziskovati,« je odvrnil brat Ciril, »vseeno pa, odkrito povedano, mislim, da je ne glede na listine s pričevanji o njih le malo relikvij v resnici to, za kar se izdajajo. Hkrati pa verjamem, da to sploh ni tako pomembno. Raje prisluhni, dragi brat Medard, kako o tem razmišlja jaz in naš prior, pa boš našo vero zagledal v novi slavi. Ali ni nekaj lepega, dragi brat Medard, da naša cerkev stremi k temu, da bi se oprijela skrivnostnih niti, ki povezujejo čutno z nadčutnim, in naš zemeljskemu nehanju in pehanju zapisani organizem spodbudila k temu, da bi jasno prepoznal svoje korenine v višjem duhovnem počelu, celo svojo notranjo sorodnost s čudovitim bitjem, katerega moč kot žareča sapa prežarja vso naravo, in bi nas – kakor da jih je prineslo na krilih serafov – preplavile slutnje o višjem življenju, katerega kal nosimo v sebi. Kaj neki je

vendar trska lesa, kaj koščica ali krpa blaga – pravijo, da odkrnjena od Kristusovega križa, odlomljena od telesa, odtrgana od oblačila svetnika – in vendar lahko do dna prevzame vernika, ki se jim brez razmišljanja ves zapiše, nadzemeljski zanos, ki ga začuti ob tem, pa mu odklene kraljestvo blaženosti, ki ga sicer samo sluti. Pri tem se krepí duhovni vpliv svetnika, čigar svetinja, četudi morda nepristna, prekvasi človeka, da v veri najde moč in stanovitnost – kot obdaritev višjega duha, ki ga je iz globin svoje duše prosil za tolažbo in pomoč. Ta v njem prebujena višja duhovna moč lahko premaga celo telesne bolečine in to je vzrok, da relikvije porajajo čudeže, ki jih pred očmi zbranih ljudi kajpak ni mogoče tajiti.« V tem trenutku sem pomislil na nekatere namige priorja, ki so se povsem ujemale z besedami brata Cirila, in na relikvije, ki so se mi dotlej zdele samo verske igračke, sem odtlej gledal z globokim spoštovanjem in pobožnostjo. Bratu Cirilu ni ušlo, kakšen vtis so name naredile njegove besede, in z veliko vnemo in v srce segajočim zanosom mi je začel opisovati primerek za primerkom iz zbirke. Nazadnje je iz trdno zaprte omare vzel skrinjico in rekel: »Tu notri je, dragi brat Medard, najbolj skrivnostna, najbolj čudežna relikvija, kar jih premore naš samostan. Vse odkar sem v samostanu, te skrinjice ni imel v rokah nihče drug razen priorja in mene; bratje sploh ne vedo, da obstaja, kdorkoli drug pa še manj. Skrinjice se ne morem dotakniti, ne da bi se me polotila nekakšna groza, pri duši mi je, kakor da je v njej zaklenjena zla čarovnija, ki bo, če bi ji uspelo razbiti urok, ki jo ima v pesteh in jo onemogoča, neizbežno pokončala in pahnila v pogubo vsakogar, ki bi ga dosegla. Kar je v njej, izvira od hudobca, iz časa, ko se je lahko še vidno bojeval zoper zveličanje ljudi.« Na moč osupel sem gledal brata Cirila, ki pa mi ni pustil do besede, temveč je mirno nadaljeval: »Docela se, dragi brat Medard, odrekam možnosti, da bi se dokončno izrekel o tej nadvse mistični stvari ali da bi te celo seznanil z neko hipotezo, ki mi je pred časom

prišla na misel, raje ti bom zvesto opisal, kaj o tej relikviji govori-
jo njene listine. Najdeš jih v tej omari in jih lahko sam prebereš.
Dovolj dobro poznaš življenje svetega Antona, veš, da se je hotel
odtrgati od vsega posvetnega in se z vso dušo zapisati Bogu, zato se
je umaknil v puščavo in tam posvetil življenje najstrožjemu urjenju
v pokori in pobožnosti. Hudobec ga je zasledoval in mu pogosto
zastavil pot, da bi ga zmotil pri pobožnih premišljevanjih. Tako je
sveti Anton nekega večera, ko se je ravno mračilo, zagledal temačno
postavo, ki se mu je približevala. Od blizu je osupel razločil, da mol-
ijo iz lukenj na raztrganem plašču, ki ga je nosila postava, vratovi
steklenic. Bil je hudobec, ki se mu je porogljivo nasmihal v čudni
opravi in ga vprašal, ali ne bi morda pokusil katerega od napojev,
ki jih v steklenicah nosi s sabo. Sveti Anton, ki ga ta predrznost ni
mogla več niti vznevoljiti – saj se nebogljeni in nemočni nasprotnik
ni mogel več meriti z njim v poštenem boju in se je zato moral za-
tekati k porogljivim besedam – ga je vprašal, zakaj vendar nosi pri
sebi toliko steklenic, pa še na tako čuden način. In hudobec je odgo-
voril: ‚Glej, ko me kdo sreča, me začudeno gleda in si ne more kaj,
da me ne bi vprašal po mojih pijačah in poželjivo katero pokusil.
Med toliko steklenicami že najde katero, ki mu gre v slast, in potem
jo do dna izpije in se v omami prepusti meni in mojemu kraljestvu.‘
Toliko je zapisano v vseh legendah. Na posebni listini, ki jo pose-
dujemo o videnju svetega Antona, pa piše še to, da je hudobec, ko
je odhajal, pustil na trati nekaj steklenic, sveti Anton pa jih je vzel
v svojo votlino in jih tam skrnil, iz bojazni, da bi strašno pijačo ne-
mara pokusil kdo, ki bi zašel v tisto samoto, nemara celo kateri od
njegovih učencev, ter se s tem zapisal pogubi. Sveti Anton je nekoč,
še piše na listini, eno od teh steklenic po naključju odprl. Iz nje je
buhnila čudna omamna sparina, svetnika pa je preplavila množica
odurnih, čute podžigajočih podob pekla ter ga skušala zapeljati z
varljivimi slepili, a jih je s strogim postenjem in neodjenljivo molit-

vijo odgnal od sebe. V tej skrinji je spravljena prav taka steklenička s hudičevim napojem iz zapuščine svetega Antona, listine več kot natančno potrjujejo, da ni dvoma vsaj o tem, da so steklenico po njegovi smrti res našli v njegovi zapuščini. Ne morem tajiti, dragi brat Medard, da me, brž ko se samo dotaknem stekleničke ali le skrinje, v kateri je zaklenjena, obide nerazložljiva notranja groza, občutek imam, da sem v nosu zaznal sled prečudne vonjave, ki me omamlja in hkrati neti nemir v srcu ter me bega in moti celo med pobožnimi vajami. Vendar pa s stanovitno molitvijo nekako premagujem zlohотно občutje, ki ga v meni očitno neti sovražna moč, če že ne verjamem v neposreden vpliv hudiča. Tebi, dragi brat Medard, ki si še tako mlad, da vidiš vse, kar ti lahko pričara tvoja živa, s tujo močjo razgreta fantazija, v bolj bleščečih, živahnejših barvah, ki se kot neizkušen vojak sicer korenjaško, a morda preveč drzno bojuješ za stvar, v tem prizadevanju za nedosegljivo pa morda preveč zaupaš svoji moči ... tebi pa svetujem, da skrinjice nikoli ne odpreš, ali pa šele po dolgih letih, in da jo – da te ne bi zapeljala radovednost – hraniš daleč od svojih oči.«

Brat Ciril je skrivnostno skrinjico spet zaklenil v omaro, kjer je stala, potem pa mi je izročil šop ključev, na katerem je visel tudi njen ključ. Zgodba se me je čudno dotaknila, a kolikor bolj se je v meni, čutil sem, dramilo neobzdržano poželenje, da bi si prečudno relikvijo ogledal, toliko bolj sem se – s svarilom brata Cirila pred očmi – na vso moč trudil, da si tega nikakor ne bi dopustil. Ko je Ciril odšel, sem še enkrat pregledal zaupane mi svetinje, potem pa ključek, ki je zaklepal nevarno skrinjico, snel z obročka in ga skril globoko pod svoje spise v pisalniku.

Med profesorji v semenišču je bil odličen govornik. Kadar je pridigal, je bila cerkev vedno nabito polna; z ognjevitimi besedami je neustavljivo prevzemal vse in jim v prsih vžigal najbolj gorečo pobožnost. Tudi mene so njegovi sijajni, navdihnjeni govori na moč

prevzeli, in ko sem blagroval srečnika, sem začutil, da se v meni prebujata notranja sila in me neustavljivo priganja, naj ga posnemam. Zgledujoč se po njegovi pridigi, sem večkrat pridigal v svoji samotni sobici in se docela prepuščal navdihom trenutka, a mi je zlagoma vendarle uspelo ohraniti svoje ideje, svoje besede v spominu in jih zapisati. Brat, ki je običajno pridigal v samostanu, je vse bolj hiral, njegove pridige so se mučno in monotono vlekli kot napol usahel potok, nenavadno razpotegnjena govorica, ki je izvirala iz pomanjkanja idej in besed – saj je govoril brez načrta – pa je njegove misli tako neznosno razvlekla, da so verniki – kakor da poslušajo prazno in enolično klopotaenje mlina – zvečine blaženo zadremali že pred končnim amen in so jih znova prebudili šele zvoki orgel. Prior Leonard je bil sicer odličen govornik, vendar ni rad pridigal, ker so nanj malce že pritiskala leta, sicer pa v samostanu ni bilo nikogar, ki bi lahko nadomestil oslabelega brata. Leonard mi je omenil zadrego, ki je od cerkve odvrnila marsikatero od pobožnih. Opogumil sem se in mu dejal, da sem že v semenišču začutil notranji klic za pridigarja in da sem si zapisal marsikateri duhovni govor. Hotel je videti moje zapiske in je bil z njimi tako zadovoljen, da me je nemudoma nagovoril, naj že prvi praznični dan opravim poskusno pridigo, ki mi ne bo mogla spodleteti že zato, ker me je narava obdarila z vsem, kar naj na prižnici premore dober pridigar, namreč s prikupno postavo, izstopajočim obličjem in krepkim sonornim glasom. Leonard me je nato sam poučeval o pravilnem nastopu in pravišnih kretnjah. Prišel je praznični dan, cerkev je bila bolj polna kot običajno, jaz pa sem se drgetajoč v notranjosti vzpel na prižnico. Na začetku sem se zvesto držal svojega rokopisa in Leonard mi je pozneje povedal, da sem govoril s tresočim se glasom, a se je to tako podalo pobožnim, otožnim mislim, s katerimi sem začel govor, da je večina vernikom v tem videla zelo učinkovito govorniško veščino. Kmalu pa sem začutil, da mi notranjost prežarja žareča iskra nebeškega

zanosa. Nič več nisem mislil na rokopis, temveč sem se ves prepustil navdihu trenutka. Čutil sem, kako mi kri polje in kipi po žilah, slišal svoj grmeči glas pod oboki, videl svojo dvignjeno glavo, svoje razširjene roke pa občutil kot ožarjene od navdušenja. Govor sem sklenil s sentenco, s katero sem kot v plameneče žarišče povezal vse sveto in plemenito, ki sem ju oznanjal, in učinek je bil nenavaden, zares nezaslišan. Glasen jok, vzkliki najpobožnejše radosti, ki so se nekaterim nehote izvili iz ust, glasna molitev, vse to je odzvanjalo na moje besede. Bratje so mi izrekli največje občudovanje, Leonard pa me je objel in rekel, da sem samostanu v ponos. Naglo se je razširil glas o meni in kmalu so se že uro pred zvonjenjem v ne ravno veliko samostansko cerkev gnetli najiminitnejši, najbolj omikani prebivalci mesta, da bi slišali pridigati brata Medarda. Z občudovanjem sta rasli tudi moja vnema in prizadevanje za to, da bi govore večje izpilil in jih zabelil z ognjevito poanto. Vse bolj mi je uspevalo malodane uročiti poslušalce in občudovanje, skorajda oboževanje, ki so mi ga najnazorneje izkazovali povsod, kjer sem se pojavil, je čedalje bolj spominjalo na čaščenje svetnika. Mesto je zajela nekakšna verska blaznost, ob vsaki priložnosti, tudi v navadnih delavnikih, se je vse zlivalo v samostan, da bi videlo patra Medarda in izmenjalo kakšno besedo z njim. Ob tem je v meni vzknila misel, da sem nekakšen izvoljenec nebes. Skrivnostne okoliščine mojega rojstva na svetem kraju za očiščenje grehov hudodelskega očeta, čudežni dogodki v mojem zgodnjem otroštvu, vse je kazalo na to, da se moj duh v neposrednem stiku z nebeškim že v tostranstvu dviguje nad zemeljsvo in da ne pripadam svetu, ljudem, temveč mi je usojeno, da jim na zemlji delim blagor in tolažbo. Zdaj nisem več dvomil o tem, da je bil stari romar pri Sveti Lipi sveti Jožef, čudoviti deček pa sam Jezus, ki je v meni pozdravil svetnika, izbranega, da hodi po zemlji. A kolikor bolj živo mi je vse to lebdelo pred očmi, toliko nadležnejša, toliko zadušljivejša je zame postajala okolica. Iz

duše sta mi izpuhtela mir in vedrina, ki sta mi prej prevevala duha, in vse dobrodušne opazke bratov, prijaznost priorja so v meni netili le sovražen gnev. V moji osebnosti bi morali videti *svetnika*, visoko vzvišenega nad vsemi, pred mano bi morali padati na kolena in me zasipati s priprošnjami pred božjim prestolom. Tako pa sem v njih videl ujetnike njihove lastne pogubne zakrknjenosti. Celó v svoje govore sem vpletal jasne namige, da je končno nastopil čudoviti čas, ki spominja na svetlikajoče se žarke jutranje zarje, ko po zemlji hodi božji izvoljenec in prinaša vernemu občestvu blagor in tolažbo. Svoje umišljeno poslanstvo sem zavil v mistične podobe, ki so toliko bolj čarodejno opajale množico, kolikor manj jih je razumela. Leonard se je do mene vidno ohladil, z mano se raje ni pogovarjal brez prič, ko pa sva nekoč – po naključju so se vsi bratje nekam porazgubili – stopala po aleji samostanskega vrta, je iztisnil iz ust: »Ne morem ti prikriti, dragi brat Medard, da me s svojim vedênjem že nekaj časa žalostiš. Nekaj čudnega ti je stopilo v dušo, kar te odtuja od življenja v pobožni preproščini. V tvojih govorih vlada sovražna temà, iz katere za zdaj še noče stopiti marsikaj, kar bi naju za vedno ločilo. Naj bom iskren! V tem trenutku te pesti krivda našega grešnega porekla, ki ob vsakem mogočnem vzponu naših duhovnih moči odpira tudi vrata pogube, kamor v nepremišljenem poletu še preradi zablodimo. Navdušenje, celó malikovalsko občudovanje, ki ti ga namenja lahkoverni, po dražljajih vseh vrst hrepeneči svet, te je zaslepilo, vidiš se v podobi, ki ni tvoja osebna, temveč je privid, ki te hoče zvabiti v poguben prepad. Pojdi vase, Medard, odreci se utvari, ki te je uročila, mislim, da jo dobro poznam, že zdaj si izgubil dušni mir, brez katerega v tostranstvu ne boš našel sreče. Vzemi resno moje svarilo in ubeži sovražniku, ki te zalezuje. Bodi znova dobrodušni mladenič, ki sem ga imel z vsem srcem rad.« Priorju so privrele solze v oči, ko je izrekel te besede. Prijel me je za roko, a jo je brž spet izpustil in se naglo oddaljil, ne

da bi počakal na moj odgovor. A kako sovražno so te besede zvenele v moji duši! Govoril je o navdušenju, celo največjem občudovanju, ki sem si ju pridobil z izjemnimi darovi, in sploh nisem dvomil, da je lahko samo drobnjakarska zavist porodila zamero, ki jo je tako neprikrito kazal. Molče in pogreznjen vase sem med srečevanji z menihi kahal jezo in prepohl svojega novega duha, ki se mi je razodel, sem podnevi in v nespečnih nočeh tuhtal, kako bi vse, kar je klilo v meni, ujel v sijajne besede in jih oznanil ljudem. Kolikor bolj sem se oddaljeval od Leonarda in bratov, s toliko močnejšimi vezmi sem množico priklepil nase.

Na dan svetega Antona je bila v cerkvi taka gneča, da so morali vrata na stežaj odpreti, da bi me lahko v cerkev zgrinjajoča se množica slišala tudi zunaj. Še nikoli nisem govoril bolj sonorno, ognjevito in prodorno. Opisal sem, kot je bilo v navadi, več dogodkov iz svetnikovega življenja in jih prepredel s pobožnimi, globoko v vsakdanje življenje segajočimi mislimi. Govoril sem o skušnjavah hudobca, ki mu izvorni greh daje moč, da zvaljla človeka v svoje mreže, in tok misli me je nehote popeljal k legendi o napojih, ki sem jo hotel prikazati kot pomenljivo alegorijo. Tedaj pa se mi je pogled, s katerim sem se pasel po vernikih, ustavil na visokem suhem moškem, ki se je vzpel na eno od stranskih klopi in se naslanjal na steber v kotu. Bil je nenavadno, tuje oblečen, zavil v temnovijoličast plašč, pod katerim je skrival prekrizane roke. Obraz je imel mrtvaško bled, srep pogled njegovih velikih črnih oči pa mi je kot žareče bodalo prebadal prsi. Obšli so me srhljivi občutki groze, hitro sem odvrnil oči od njega, zbral vse moči in govoril naprej. A kakor da me je uročila neznana čarovnija, sem neubranljivo še naprej pogledoval tja, kjer je togo in negibno stal možakar in še vedno kot prikazen zrl vame. Nekaj grenkemu porogu, prezirljivemu sovraštvu podobnega je spod visokega, nagubanega čela nad povešenimi ustnimi kotički srepelo vame. Na vsej postavi je bilo nekaj strašljivega, grozljivega!

Da, bil je neznani slikar iz Svete Lipe. Zazdelo se mi je, da me grabijo ledeno mrzle, grozljive pesti! Na čelo so mi stopile srage groze, stavki so se mi začeli zatikati, govoril sem vse bolj zmedeno, v cerkvi se je oglasilo šušljanje, nato mrmranje – a strašni tujec je še naprej togo in negibno stal ob stebru ter s srepim pogledom vrtal vame. In kakor da bi me zgrabil peklenški strah, sem na lepem zavpil: »Stran, hudobec! Poberi se, poberi se, jaz sam sem, da boš vedel, jaz sam sem sveti Anton!« Ko sem se prebudil iz nezavesti, v katero sem omahnil po izrečenih besedah, sem ležal na svoji postelji, ob meni je sedel brat Ciril, me negoval in tolažil. Pred očmi mi je še vedno lebdela živa podoba neznanca, in kolikor bolj me je brat Ciril, ki mu nisem ničesar prikrl, skušal prepričati, da je bil to samo privid, ki ga je spočela moja, od gorečih besed razbičana domišljija, toliko bolj me je skelela najgloblja bolečina, peklo od sramu zaradi polomije na prižnici. Pozneje sem izvedel, da so poslušalci mislili, da se me je polotila nenadna blaznost, v čemer jim je pritrjeval moj zadnji vzklík. Bil sem skrušen, razrvan do dna duše. Zaprt v svojo celico, sem si naložil najstrožje urjenje v pokori in se skušal z gorečo molitvijo okrepiti za boj proti skušnjavcu, ki se mi je prikazal celo na svetem kraju, pri čemer si je, drzno rogajoč se mi, nadel podobo pobožnega slikarja iz Svete Lipe. Moški v vijoličastem plašču je sicer za vse druge ostal neviden in prior Leonard je z dobrohotnostjo, po kateri so ga vsi poznali, raznesel po okolišu, da je šlo le za napad bolezenske vročice, ki se me je neubranljivo polastila med pridigo in sprožila moje zmedeno govorjenje. In v resnici sem bil slaboten in bolan še potem, ko sem se po več tednih povrnil k svojemu običajnemu samostanskemu življenju. Začel sem sicer znova zahajati na prižnico, vendar pa tam, prepojen s hudim strahom pred strašljivo bledo postavo, nisem več znal povedati nič zaokroženega in sem se veliko redkeje spuščal v ognjevito besedovanje. Moje pridige so postale nekaj običajnega, suhe in razdrobljene. Poslušalce je izguba

mojega govorniškega daru žalostila, njihove vrste so se vse bolj redčile in stari brat, ki je pridigal pred mano ter zdaj tudi že opazno bolje od mene, je počasi spet zasedel moje mesto.

Čez čas je naš samostan po naključju obiskal mlad grof v spremstvu svojega dvornega učitelja, s katerim je potoval naokrog, in zaželel si je ogledati raznolike znamenitosti v njem. Naloženo mi je bilo, naj mu odprem tudi skrinjo z relikvijami, in ravno smo vstopili v relikviarij, ko so priorja, s katerim smo prej skupaj obhodili kor in cerkev, na hitro nekam poklicali, tako da sem s tujcema ostal sam. Pokazal in opisal sem jima vsak primerek posebej, potem pa je grofa pritegnila še z lično rezbarijo okrašena omara, v kateri je bila skrinja s hudičevim napojem. Čeprav jima sprva nisem maral povedati, kaj je zaklenjeno v omari, sta oba, grof in dvorni učitelj, toliko časa drezala vame, da sem jima le povedal legendo o svetem Antonu in zahrbtnem hudiču ter jima, zvesto sledeč besedam brata Cirila, opisal tudi kot relikvijo hranjeno stekleničko. Dodal sem še njegovo svarilo, da je nevarno odpirati skrinjo in stekleničko razkazovati. Čeprav je bil grof naši veri vdan mož, pa ne on ne dvorni učitelj nista veliko dajala na resničnost svetih legend. Nemudoma sta si privoščila nekaj zabavljivih opazk in domislic na rovaš smešnega hudiča z zapeljivimi stekleničkami v raztrganem plašču, nazadnje pa me je dvorni učitelj resno pogledal in rekel: »Nikar se ne jezite na naju, lahkomiselna posvetneža, spoštovani gospod! Verjemite mi, da oba, jaz in moj grof, spoštujeva svetnike kot imenitne, z vero prežarjene ljudi, ki so za zveličanje svojih duš in zveličanje ljudi žrtvovali vse radosti življenja, celó življenje sólo, a kar zadeva zgodbe, kakršno ste ravno pripovedovali, verjamem, da so si domiselno alegorijo, ki si jo je izmislil svetnik, samo narobe razložili in jo razglasili za resnico.«

Ob teh besedah je dvorni učitelj hitro odrinil zapah na skrinjici in vzel iz nje črno, nenavadno oblikovano steklenico. Zares se je

od nje, kakor mi je povedal brat Ciril, v hipu razširil močan vonj, ki pa ni omamljal, prej je godil in dobro del. »Stavim,« je vzkliknil grof, »da ni hudičev eliksir nič drugega kot pristen imeniten sirakuzovec.« – »Brez dvoma,« je dodal dvorni učitelj, »in če steklenica zares izvira iz zapuščine svetega Antona, se vam, častivredni gospod, vsekakor godi bolje kot neapeljskemu kralju, ki mu je neuka navada starih Rimljanov, da vina niso čepili z zamaški, temveč hranili pod čezenj nakapljanim oljem, vzela veselje do pokušanja njihovih vin. Čeprav to vino ni tako staro, kot bi bilo ono, pa je v resnici najstarejše od vsega, kar ga poznamo, zato vam ne bi škodilo, če bi relikvijo obrnili sebi v prid in mirno malo pokusili.« – »Res je,« je pristavil grof, »ta prastari sirakuzovec vam bo vlil novih moči in pregnal bolehnost, ki vas, častivredni gospod, opazno zdeluje.« Dvorni učitelj je potegnil iz žepa jeklen odčepnik, in ne da bi se oziral na moje nasprotovanje, steklenico odprl. Zazdelo se mi je, da je iz njenega vratu, brž ko je izpulil zamašek, šinil moder plamen, a v trenutku spet ugasnil. Vonj se je zdaj razširil in preplaval prostor. Dvorni učitelj je prvi pokusil in navdušeno vzkliknil: »Sijajen, imeniten sirakuzovec! Vinska klet svetega Antona resnično ni bila od muh, in če je bil njegov kletar res hudič, morda svetemu možu sploh ni bil tako gorak, kot mislijo. Pokusite, grof!« Grof je pokusil in veselo pritrdil učiteljevim besedam. Zdaj sta še bolj zbijala šale na račun relikvije, češ da je daleč najlepša v zbirki in da bi si želela célo klet takih relikvij. Sam sem ju molče poslušal s povešeno glavo in buljil v tla. Veselost tujcev se mi je v mračnem razpoloženju hudo upirala. Zaman sta mi prigovarjala, naj tudi jaz pokusim vino svetega Antona, do konca sem se upiral in naposled dobro začepljeno steklenico spet zaklenil v skrinjico.

Tujca sta se poslovila in zapustila samostan, a ko sem potem sam sedel v svoji celici, skoraj nisem mogel potlačiti nekakšnega notranjega ugodja, živahne vedrine duha. Bilo je očitno, da me je